

УДК 336.7:332.1:330.131.7

<https://doi.org/10.31713/ve2202519>

JEL: G22

Скаковська С. С. [1; ORCID ID: 0000-0002-3415-9613],

к.е.н., доцент,

Заячківська О. В. [1; ORCID ID: 0000-0002-8792-9204],

к.е.н., доцент,

Котик О. В. [1; ORCID ID: 0000-0002-2749-4472],

старший викладач

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ВПЛИВ СТРАХУВАННЯ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ РЕГІОНІВ

Активний розвиток сучасного бізнесу та ініціативи щодо регіонального розвитку вимагають розширення сфери страхування. Страхування робить бізнес на регіональному рівні більш безпечним, спрощує фінансові операції та працює як стимулююча функція. Воно перетворює невикористаний капітал на вільні кошти, які потім інвестуються в економіку, сприяючи її зростанню. І відповідно цей механізм працює на перспективу соціально-економічної безпеки регіону. Ці заощадження через фінансовий сектор надходять у реальну економіку, що, своєю чергою, стимулює зростання ВВП. Збільшення ВВП знову ж таки посилює довіру та впевненість населення в майбутньому. Запровадження ефективних фінансових інструментів страхування, як це демонструє досвід європейських країн, дозволяє нівелювати загрози та забезпечити фінансову стійкість учасників ринку.

Ключові слова: регіональна політика; страхування; інвестиції; соціально-економічна безпека регіону; економічна безпека; регіональний розвиток.

Актуальність теми: В умовах зростання конкуренції надзвичайно важливо захищати бізнес від можливих загроз. Для цього потрібно створити надійну систему захисту від негативних факторів. Вирішення цих завдань залежить від ефективної роботи страхового ринку, який є ключовою складовою фінансової безпеки.

Без розвиненої системи страхування неможливий стабільний соціально-економічний розвиток країни, безпечна робота підприємств в регіонах нашої країни та підвищення рівня життя населення.

На жаль, нинішній стан національного та регіонального страхового ринку не відповідає сучасним світовим тенденціям. Щоб він став ефективним, необхідно розробити якісну політику, яка б забезпечила діяльність страховиків та перестраховиків і сприяла формуванню платоспроможної системи страхування та забезпечила соціально-економічну безпеку регіонів.

На шляху до розвитку страхового ринку на регіональному рівні постає чимало проблем: від економічних, соціальних та правових до організаційних та кадрових.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення поточного стану страхового ринку України в розрізі регіонів, аналіз факторів, що перешкоджають його зростанню, та розробка рекомендацій для подальшого розвитку є дуже важливими на сьогодні.

Багато видатних іноземних науковців, зокрема Дж. Батлер, Л. Бевере, Дж. Більхопт, Д. Бланд, К. Бурроу, Л. Гератеволь, В. Гейльман, Дж. Діксон, Т. Коупленд, Г. Леві, А. Манес, Р. Мер, Р. Меркін, А. Монті, Дж. Оріні, Х. Скіпер, Д. Фарні, Д. Хемптон та інші, присвятили свої роботи теоретичним основам функціонування та розвитку страхового ринку.

Серед вітчизняних дослідників цю тему вивчали такі вчені, як В. Базилевич, О. Барановський, Н. Внукова, Т. Говорушко, В. Грушко, О. Залєтов, М. Клапків, О. Козьменко, В. Прокопенко, С. Осадець, Н. Ткаченко, В. Фурман, Я. Шумелда та інші.

Звісно що страхування має величезний вплив на формування сильної національної безпеки що є ключовим пріоритетом для розвитку сучасного суспільства. Це вимагає від держави спеціального підходу до вирішення проблем у цій сфері. Історія показує, що держава відіграє провідну роль у забезпеченні безпеки в усіх її проявах: політичній, військовій, енергетичній, соціальній та економічній.

Такі українські вчені, зокрема Г. Пастернак-Таранушенко [1], В. Паламарчук [2], В. Скуратівський [3] та О. Новікова [4], досліджують механізми державного регулювання в різних соціальних сферах. Вони підкреслюють необхідність створення управлінсько-економічного механізму для забезпечення соціально-економічної безпеки.

Ця проблема є надзвичайно актуальною, оскільки в Україні система соціально-економічної безпеки сформована лише частково і не містить комплексу тих дієвих важелів впливу на достатній рівень стабільності та захищеності. Через це в економічній та соціальній

сферах накопичуються негативні явища: деформація соціальної структури, економічна десоціалізація, соціальна та культурна деградація, а також слабкий соціальний захист населення. Окремі дослідники формують основний акцент розвитку держави та суспільства на ментальності [6]. Глобальні тенденції розвитку світу, сфер та галузей економіки, у тому числі й сфери страхування, узагальнено Всесвітнім економічним форумом [5; 7; 8].

Постановка завдання. Основним завданням цієї статті є розробити теоретичні та методологічні основи для формування страхового ринку в Україні та в межах регіонального розвитку, а також обґрунтувати, що соціально-економічна безпека теж є одним із ключових пріоритетів для розвитку сучасного суспільства в умовах ринкової економіки. Для досягнення поставленої мети ми ставимо на меті вирішити такі завдання:

З'ясувати суть і функції страхування в ринковій економіці, довести його важливість для захисту та визначити його місце в системі економічних відносин.

Описати особливості становлення та розвитку страхового ринку України та його основні проблеми.

Визначити ключові напрями стратегічного розвитку вітчизняного страхового ринку.

Розглянути модель взаємодії страхування у сфері соціально-економічної безпеки.

Визначити виклики та загрози для соціальної безпеки держави, що виникають через інституційні недоліки державного регулювання.

Окреслити ризики державного регулювання ринку праці та міграційних процесів на регіональному рівні.

Дослідити, як регулюється соціально-економічна безпека в різних регіонах України.

Дати характеристику страхового ринку, його державного регулювання та узагальнити міжнародний досвід для виявлення основних тенденцій та закономірностей.

Проаналізувати структуру, сучасний стан та тенденції розвитку українського ринку страхування, щоб визначити найбільш оптимальні форми та напрями його розвитку з урахуванням поточних соціально-економічних проблем.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи розвиток страхової діяльності у формуванні соціально-економічної безпеки регіонів, нам

варто оцінити поточну ситуацію, наявні прогнози та визначити пріоритетні напрями регіональної політики. Це потрібно робити з урахуванням потреб суспільства, інтересів усіх сторін та механізмів партнерства, включно з міжнародною співпрацею.

Надзвичайно важливо врегулювати відносини між учасниками ринку, щоб підвищити ефективність страхової діяльності та закласти основи для соціально-економічної безпеки. При цьому необхідно враховувати регіональні особливості. Розвиток страхування, який спрямований на гарантування соціально-економічної безпеки, має брати до уваги специфіку кожного регіону, адже певні галузі та сектори економіки зосереджені на конкретних територіях. Саме ці галузеві особливості визначатимуть потребу в певних страхових послугах і впливатимуть на склад гравців на страховому ринку. Крім того, регіональні особливості формуються програмами розвитку, які задають основні вектори взаємодії та реалізації запланованих заходів.

В основному дослідження пов'язані з тенденціями розвитку аграрної сфери, територіальним розвитком, а також завданнями економічної безпеки регіонів. Пріоритети регіонального розвитку, що орієнтовані на забезпечення передумов для гарантування соціально-економічної безпеки, обумовлені засадами державної регіональної політики та розширенням сфер партнерства.

Методологічно дослідження ґрунтується на виявленні можливостей розвитку страхування та впровадженні ефективного партнерства. Це необхідно для нейтралізації загроз, зокрема під час інвестування та реалізації спільних проєктів, а також для зниження негативного впливу ризиків та підвищення рівня довіри між учасниками.

Для розуміння процесів у сфері страхування та обґрунтування пропозицій були використані різні методи та прийоми.

Застосовані нами методи дозволили встановити характер функціональних залежностей і параметри досліджуваної сфери. Взаємозв'язки розглядалися як детерміновані та стохастичні. Використання інструментів аналізу дало змогу виявити причини змін та визначити потенційні можливості розвитку страхування.

Вплив зовнішніх чинників доводить, що важливо проводити заходи для упередження ризиків, використовувати короткострокове прогнозування, адаптувати аналітичні завдання та коригувати управлінські рішення. Ситуація, яка обмежує можливості адаптації до

неочікуваних та суттєвих змін, може стати критичною, що підтверджується практичним досвідом у страхуванні.

Для вирішення поставлених завдань було б слушно використати наступні методи:

діалектичний і логічний – для вивчення та уточнення понятійного апарату, особливостей процесів та узагальнення висновків;

бібліографічний – для опрацювання наукових праць, присвячених регіональному розвитку;

історичний – для вивчення тенденцій глобалізаційних змін;

аналізу і синтезу – для виявлення причинно-наслідкових зв'язків;

аналітичних групувань – для оцінки поточного стану ринку страхування;

графічний – для оцінки інвестиційних можливостей регіону;

системного підходу – для обґрунтування потреби в партнерстві.

Як інформаційну базу для дослідження варто використати чинну нормативно-правову базу, досвід розвитку страхування, практики взаємодії учасників та можливості реалізації проєктів регіонального розвитку на умовах партнерства.

Проблема посилення ролі держави у забезпеченні безпеки є надзвичайно актуальною у зв'язку з тим, що система соціально-економічної безпеки в Україні на регіональному рівні сформована лише фрагментарно, без достатнього теоретико-методологічного обґрунтування. В результаті в економіці та соціальній сфері накопичуються негативні явища та тенденції, які проявляються у деформаціях соціальної структури, соціальній та культурній деградації та слабкому соціальному захисті осіб.

Нам варто врахувати можливості страхового розвитку та позитивні отримані наслідками впливу на соціально-економічну безпеку різних регіонів. У зв'язку з цим, гарантування соціально-економічної безпеки як ключового фактора соціально-економічного розвитку держави об'єктивно вимагає комплексного дослідження на ґрунті системного підходу, не тільки на рівні особи, але і регіонів, беручи до уваги вплив страхового розвитку. Отже, структурна цілісність підрозділів формування та розвитку системи соціально-економічної безпеки є необхідною умовою економічного зростання,

дестабілізація якого може призвести до значних негативних соціальних та економічних наслідків.

З огляду на вищезазначене, досить актуальною є допоміжна ланка страхування, яка сприятиме розробленню механізмів та засобів державної політики регулювання соціально-економічної безпеки в системі стратегічних та тактичних пріоритетів зміцнення національної безпеки України та її регіонів. Нам варто оцінити поточну ситуацію, наявні прогнози та визначити пріоритетні напрями розвитку страхування. Це потрібно робити з урахуванням потреб суспільства, інтересів усіх сторін та механізмів партнерства, включно з міжнародною співпрацею.

Надзвичайно важливо врегулювати відносини між учасниками ринку, щоб підвищити ефективність страхової діяльності та закласти основи для соціально-економічної безпеки регіонів. При цьому необхідно враховувати регіональні особливості. Розвиток страхування, який спрямований на гарантування соціально-економічної безпеки, має брати до уваги специфіку кожного регіону, адже певні галузі та сектори економіки зосереджені на конкретних територіях. Саме ці галузеві особливості визначатимуть потребу в певних страхових послугах і впливатимуть на склад гравців на страховому ринку. Крім того, регіональні особливості формуються програмами розвитку, які задають основні вектори взаємодії та реалізації запланованих заходів.

На нашу думку, вплив страхування на економіку можна розділити на основний і допоміжний.

Основний напрям – це стимулювання економіки. Страхування сприяє її зростанню, перетворюючи пасивні кошти на інвестиції, що підтримують розвиток бізнесу.

Допоміжні напрями включають: підвищення безпеки бізнесу; спрощення ділових операцій; забезпечення відновлення після збитків; надання захисту для наших покупок.

Для більш структурованого аналізу впливу страхування ми поділяємо його на окремі напрями, визнаючи їх взаємозв'язок. Почнемо з опосередкованого впливу на економіку.

Страхування робить бізнес більш безпечним, а саме: придбання страхового поліса змушує компанії глибше усвідомити ризики, з якими вони стикаються. Як наслідок, керівництво частіше розробляє програми безпеки для працівників. Це допомагає запобігти втратам, які могли б збільшити вартість страхових премій. Такий непрямий

ефект страхування захищає працівників від недобросовісних керівників, які могли б ігнорувати небезпечні умови праці задля отримання більших прибутків.

Страхування полегшує ділові операції, адже страхування забезпечує безперебійну роботу підприємств. Без страховки бізнес брав би на себе величезну відповідальність навіть за найпростіші функції, як-от укладання контрактів, фінансові операції, виробництво чи наймання нових працівників.

Страхування забезпечує відновлення, а саме: страхові поліси часто є єдиним засобом, що дозволяє компаніям відновити свої активи після масштабних катастроф, наприклад землетрусів чи ураганів.

Страхування захищає наші покупки: більшість людей стикаються зі страхуванням, коли беруть іпотеку або купують автомобіль у кредит. Без страховки фінансування таких великих покупок було б майже неможливим, оскільки кредитори не мали б гарантій повернення коштів.

Наведені опосередковані напрями впливу є важливими, але вони, здебільшого, зосереджені на мікроекономічному рівні та мають обмежений вплив на економіку країни в цілому. Цього, однак, не можна сказати про наступний, основний напрямок – стимулювання економіки.

Страхування стимулює економіку – страхова індустрія перетворилася на значний сектор світової економіки, в якому циркулюють великі кошти. Страхові компанії щороку збирають значні суми у вигляді премій. Ці кошти накопичуються і згодом надходять у різні сфери економіки, стимулюючи її зростання. Страхові компанії мають високу ліквідність і активно шукають шляхи для інвестування. Тому вони є великими інвесторами в акції, облігації та інші активи, від яких значною мірою залежить «здоров'я» фінансових ринків.

Якщо мова йде про проведення інвестиційної діяльності пов'язане зі страховими ризиками, які можуть спричинити часткову або повну втрату інвестицій, недоотримання очікуваного прибутку, банкрутство підприємства або додаткові витрати.

Страхування інвестицій допомагає нейтралізувати загрози, які виникають через валютні, процентні, комерційні та ринкові ризики. Особливо важливим є захист від катастрофічних ризиків, спричинених стихійними лихами та природно-кліматичними

факторами. Цей вид ризику є значною загрозою для аграрного сектору та сільських територій.

Можливість оцінити та запобігти ризикам є значною перевагою для інвестиційної діяльності. Деякі ризики можна застрахувати, встановивши додаткові умови та збільшивши страховий платіж. Ці умови визначаються індивідуально в кожному договорі страхування, враховуючи галузеву та регіональну специфіку.

Досвід багатьох європейських країн свідчить, що держава активно підтримує страхування аграрного бізнесу. Це пояснюється тим, що страхування агросектору є пріоритетним напрямом для забезпечення продовольчої та соціально-економічної безпеки регіонів.

Висновки. Ми з'ясували що на сучасному етапі розвитку державна політика стосовно розвитку страхового ринку України та регіонів має бути комплексною та реалізовуватися на основі стратегічних цілей, які орієнтовані на удосконалення податкового регулювання та законодавчого забезпечення, розробку заходів щодо покращення інвестиційної діяльності страховиків, зміцнення фінансової та соціально-економічної безпеки.

Обґрунтували стратегічні пріоритети та розглянули механізми державного регулювання у сфері соціально-економічної безпеки України та її регіонів.

Ми вважаємо що:

Гарантування соціально-економічної безпеки є важливим завданням політики забезпечення сталого та збалансованого розвитку держави як соціально-економічної системи в умовах становлення соціально орієнтованої економіки. Актуальна проблема ефективного державного регулювання соціально-економічної безпеки вимагає вдосконалення підходів до формування методології її дослідження та залучення страхових послуг для стимулювання економічного зростання України та регіонів.

Оцінка факторів, що визначають державну систему соціально-економічної безпеки, дозволила виокремити її найважливіші складові: демографічну, соціальну, міграційну та трудову. Ключовими критеріями для оцінки ефективності та організованості цієї системи є: органічна взаємодія між її елементами; динамічна рівновага (гомеостаз); наявність провідних та контролюючих параметрів; функціонування каналів прямого та зворотного зв'язку. Система соціально-економічної безпеки не може бути обмежена лише

політичною сферою та діяльністю державних органів. Вона вимагає всебічного створення сприятливих умов для соціально-економічного розвитку.

Через критичний стан соціального розвитку в Україні, ключовою умовою для зміцнення соціально-економічної безпеки є розробка та впровадження Концепції соціальної безпеки.

Основне завдання цієї Концепції – зменшити соціальну напругу в країні. Це має бути досягнуто завдяки ефективній роботі державних економічних та соціальних інституцій, які захищатимуть суспільство від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Водночас важливо забезпечити взаємозв'язок між оперативними та стратегічними цілями. Оперативні цілі Концепції включають: забезпечення безпеки відтворення населення та зростання трудового потенціалу; безпеку соціальної та міграційної сфер, безпеку ринку праці та зайнятості.

Досягнення цих цілей має безпосередньо сприяти реалізації стратегічних цілей із забезпечення соціально-економічної безпеки на рівні всієї держави та її окремих регіонів.

1. Пастернак-Таранушенко Г. Безпека: система, підсистема, оцінка, нова зброя. *Економіка України*. 2000. Вип. 12. С. 53–57.
2. Паламарчук В. Соціальна стратегія України в період соціальних реформ. Київ, Україна : Видавництво НІСН, 1993.
3. Скуратівський В. Основи соціальної політики. Київ, Україна : Видавництво Міжрегіональної академії управління персоналом, 2002.
4. Новікова О. Соціальне забезпечення: організаційні та економічні проблеми і шляхи їх вирішення. Донецьк, Україна : Видавництво ІЕП НАН України, 1997.
5. Шваб К. Звіт про глобальну конкурентоспроможність. Лондон : Світовий економічний форум, 2019.
6. Аджемоглу Д., та Робінсон Дж. А. Чому одні країни багаті, а інші бідні. Походження влади, процвітання та бідності. Москва : Видавництво «АСТ», 2015.
7. Всесвітній економічний форум. 2022. URL: <https://www.weforum.org/>. (дата звернення: 10.06.2025).
8. Губенко Д. Форум у Давосі розпочався у віртуальному форматі. 2021. URL: <https://www.dw.com/uk/onlain-zamist-davosa-vsesvitnii-ekonomichnyi-forum-startuvav-uvirtualnomu-formati/a-56333253>. (дата звернення: 23.06.2025).
9. Cutler D. M., Zeckhauser R. J. Brookings-Wharton Papers on Financial Services. *Extending the Theory to Meet the Practice of Insurance*. 2004. Washington, D.C. : Brookings Institute, 2004. Vol. 1. P. 1–53.
10. The Social and Economic Value of Insurance. The Geneva Association, 2012. URL: https://www.genevaassociation.org/media/99535/ga2012-the_social_and_economic_value_of_insurance.pdf. (дата звернення: 23.06.2025).

REFERENCES:

1. Pasternak-Taranushenko H. Bezpeka: systema, pidsystema, otsinka, nova zbroia. *Ekonomika Ukrainy*. 2000. Vyp. 12. S. 53–57.
2. Palamarchuk V. Sotsialna stratehiia Ukrainy v period sotsialnykh reform. Kyiv, Ukraina : Vydavnytstvo NISN, 1993.
3. Skurativskiy V. Osnovy sotsialnoi polityky. Kyiv, Ukraina : Vydavnytstvo Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom, 2002.
4. Novikova O. Sotsialne zabezpechennia: orhanizatsiini ta ekonomichni problemy i shliakhy yikh vyrishennia. Donetsk, Ukraina : Vydavnytstvo IEP NAN Ukrainy, 1997.
5. Shvab K. Zvit pro hlobalnu konkurentospromozhnist. London : Svitovyi ekonomichni forum, 2019.
6. Adzhemohlu D., ta Robinson Dzh. A. Chomu odni krainy bahati, a inshi bidni. Pokhodzhennia vlady, protsvitannia ta bidnosti. Moskva : Vydavnytstvo «AST», 2015.
7. Vsesvitnii ekonomichni forum. 2022. URL: <https://www.weforum.org/>. (data zvernennia: 10.06.2025).
8. Hubenko D. Forum u Davosi rozpochavsia u virtualnomu formati. 2021. URL: <https://www.dw.com/uk/onlain-zamist-davosa-vsesvitnii-ekonomichni-forum-startuvav-uvirtualnomu-formati/a-56333253>. (data zvernennia: 23.06.2025).
9. Cutler D.M., Zeckhauser R. J. Brookings-Wharton Papers on Financial Services. *Extending the Theory to Meet the Practice of Insurance*. 2004. Washington, D.C. : Brookings Institute, 2004. Vol. 1. P. 1–53.
10. The Social and Economic Value of Insurance. The Geneva Association, 2012. URL: https://www.genevaassociation.org/media/99535/ga2012-the_social_and_economic_value_of_insurance.pdf. (data zvernennia: 23.06.2025).

Skakovska S. S. ^[1; ORCID ID: 0000-0002-3415-9613],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Zayachkivska O. V. ^[1; ORCID ID: 0000-0002-8792-9204],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Kotyk O. V. ^[1; ORCID ID: 0000-0002-2749-4472],

Senior Lecturer

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

THE INFLUENCE OF INSURANCE ON THE SOCIO-ECONOMIC SECURITY OF REGIONS

The development of modern business and the implementation of local and regional (territorial) development approaches necessitate the active expansion of the insurance sector. The introduction of appropriate financial mechanisms helps to neutralize threats and increase the financial stability of market players, as evidenced by the experience of European countries.

The aim of this research is to substantiate the essence, features, and main tasks in the field of insurance, to identify priority areas for the development of the insurance market, and to harmonize the interests of

participants and effective partnerships. This is considered in light of the need to create the preconditions for the socio-economic stability and security of the state and its individual regions. The main task of the study is to assess the current situation and existing forecasts, as well as to determine the priority directions for the development of the insurance sector, taking into account the needs of society, interests, and partnership mechanisms, including at the international level.

The research employed scientific methods of cognition. The author examined the essence and potential for the development of the insurance sector, considering the practical experience of countries worldwide and current trends in the insurance market. The study proves the importance of the insurance sector for society, regional development, and enhancing investment opportunities. It analyzes regional peculiarities and defines priority areas for development based on the needs of economic sectors and territorial communities.

The paper substantiates the impact of effective interaction among insurance market participants on the possibilities for expanding insurance services. It also highlights the relevance of partnership in implementing insurance approaches and mechanisms of interaction between participants. The author emphasizes the need to harmonize the interests of all participants, as well as to coordinate actions and levels of responsibility, and the potential for public-private partnerships in regional development and investment activities. The study underscores the need to guarantee practical results from interactions within the insurance sector and to create preconditions for socio-economic security, taking into account regional specifics. The results of the author's research can be used for further studies in the field of insurance and partnership-based interactions among participants.

Keywords: regional policy; insurance; investments; socio-economic security of the region; economic security; regional development.

Отримано: 17 червня 2025 року
Прорецензовано: 22 червня 2025 року
Прийнято до друку: 04 липня 2025 року